

ВИХОВАННЯ ОСОБИСТІСНОЇ КРЕАТИВНОСТІ В УЧНІВ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

Сьогодні в багатьох творчих професіях спостерігається системна криза, пов'язана з впливом ринку: посилення комерціалізації ставить творців у несприятливу ситуацію, коли головною метою професійного життя фахівця є виживання і збереження творчої самостійності. У таких випадках багато талановитих, але непідготовлених особистостей або перетворюються у виробників кітчевої продукції, або змінюють професію. Належність до творчих професій ставить вимогу: особистість повинна брати активну участь у власному творчому розвитку, вміти шукати креативні ідеї та застосовувати креативні технології, бути чутливою до виявлення тенденцій у професійній сфері. Щодо майбутніх фахівців, то їх уміння творчо самореалізовуватися у професійній галузі повинно формуватися вже в стінах навчального закладу.

Креативність і творчість належать до понять, які перетинаються, але не є тотожними: креативність включає творчість, проте кожне поняття попри значну спільність має й часткову відмінність. Як одна з функцій мозку креативність властива кожній людині, що через нестимульовану зовні пошукову і перетворювальну діяльність виявляє творчу активність, результатом якої може бути створення чогось нового. Креативність створює внутрішні передумови для творчості, спираючись на природні задатки, а формування і розвиток творчості відбувається завдяки якостям, набутим під впливом зовнішніх чинників. Як зазначає С. Сисоева, творча особистість формується у творчій діяльності і спілкуванні при забезпеченні відповідних умов [3, с. 144]. Оскільки формування творчої особистості є тривалим процесом, на перших етапах якого важливу роль відіграють батьки й педагоги, то для майбутньої творчої професійної діяльності набуває актуальності розвиток творчої свідомості й самосвідомості учнів ще на етапі навчання в професійному закладі.

Зовнішнім проявом креативних процесів, що перебігають в мисленні людини, є її самоактуалізація. На думку К. Роджерса, для творчої людини неважливими є соціальні наслідки її творіння. Щоб уникнути спокуси творити “злі” речі, суспільство придумує норми, правила й закони, відповідно до яких адаптуються й креативні особистості, спрямовуючи свою творчу енергію на створення соціально важливих продуктів [2, с. 129]. У контексті самоактуалізації креативної особистості набувають важливості її цінності та переконання: конкретна людина реалізує свої можливості у тих умовах, які є реально, пристосовується до них, але не поступається власними цінностями.

Якщо розглядати особистість як модель, що складається з підсистем, то ефективність її діяльності буде залежати від вміння керувати кожною з них, зокрема: “доцільно виділити п’ять систем управління креативністю – саморегуляцію, аналіз, адаптацію, раціоналізацію і розвиток особистості, здатної створювати значущі нові форми, якість яких затребувана тут і сьогодні [1, с. 169]. Тому важливим завданням педагогів є через педагогічні ситуації сприяти усвідомленню учнями потреби в управлінні тими підсистемами, від яких залежить їх креативність. Кожна з цих підсистем проектується у навчальні задачі з урахуванням вікового розвитку учнів та їх спрямованості.

Сьогодні, незалежно від того в яких галузях працюють фахівці, спостерігається посилення елементів креативності у всіх професіях. Тобто створюються такі ситуації, коли фахівець має звернутися до власної креативності за пошуком нової ідеї. Оскільки така потреба може виникати спонтанно або часто, необхідно вміти актуалізувати нестандартне, оригінальне мислення на рівні горизонтальних зв’язків, коли змінюються часто види діяльності, але з однією метою – раціонально організувати виконання задач і розподілити власні ресурси. З цією метою необхідно переглянути управління власною діяльністю у контексті категорії часу. Розподіл власних дій в часі можна розглядати як соціальну конструкцію, яка підпорядковується принципу структурування часу. Управління власною креативністю передбачає оптимальне застосування філософії (основи сприйняття), стратегії та технології.

Інноваційний підхід до організації власної діяльності ґрунтується на усвідомленні того, що дефіциту часу не буває, спостерігається лише відсутність вміння бачити, куди воно непродуктивно витрачається. У контексті креативної діяльності це означає, що треба вміти визначати пріоритети за ситуацією, ідентифікувати себе не з компаніями, а з професією, будувати графік власного життя відповідно до своїх особливостей і потреб, прагнути до результативності.

На ефективність управління креативністю впливає індивідуальний стиль роботи конкретної людини, який має певні особливості для кожного. Однією з особливостей стилю життя креативної особистості є те, як вона поєднує роботу і спосіб життя. Ефективність творчої діяльності залежить від того, чи людина здійснює її відповідно до особливостей власного стилю роботи, тобто в який час здійснюється внутрішня (зосереджена на роботі) і зовнішня діяльність, як чергуються періоди накопичення та обробки нової інформації, розподіл інформації, відпочинок і релаксація. Усі вияви активності пов'язані з біоритмами, відповідно до дії яких люди поділяються на “жайворонків” та “сов”, творчі сили яких активізуються у різні періоди доби. Тому розпорядок дня творчої людини повинен бути таким, щоб вона мала внутрішню і зовнішню свободу дій, могла гнучко відреагувати на будь-яку нову ситуацію, була готовою реалізувати ідею, що виникла раптово.

Успіх і ефективність діяльності творчої людини багато в чому залежить від умов, в яких народжується творіння. Серед них важливе значення має вміння креативної особистості виявляти стресовий стан і управляти його інтенсивністю. Оскільки стрес – це реакція на те, що відбувається в суспільстві, креативна особистість повинна вміти визначати індивідуальний рівень стресу і відповідно до цього будувати власне і професійне життя.

На одній з персональних виставок народному художнику М. Біласу поставили запитання про те, як митець зумів створити таку кількість творів за короткий час. На що була відповідь митця: “У мене немає телевізора і радіоприймача”. Це означає, що майстер зумів організувати свою творчу діяльність таким чином, щоб вона була продуктивною, а власна ефективність

максимальною. Отже, у творчому процесі важливо розрізняти дві стратегії досягнення бажаного результату, що відрізняються ступенем енергетичних витрат: перша - працювати напружено, тобто прикладати максимальні зусилля до створення нового виробу затребуваної якості; друга - працювати продуктивно, тобто прикладаючи мінімальні зусилля.

У творчій діяльності не можна працювати механічно, адже у такому разі фахівець втрачає відчуття перспективи, виявляє нездатність відрізнити важливе від незначного, тим самим віддаляючи себе від моменту знаходження креативної ідеї. Тому в креативному середовищі створюються умови, коли людина має шанси виявити свою ініціативу і створити продукт такої якості, яка затребувана суспільством, Самих лише створених умов є недостатньо, необхідно на кожному етапі творчої діяльності фіксувати ступінь досягнення мети відносно запланованих результатів. А це вже передбачає опанування особистістю технологіями управління розвитком творчості і практичним їх застосуванням.

Таким чином, виховання особистісної креативності учнів професійно-технічних навчальних закладів має ґрунтуватися на наступних засадах: усвідомлення учнями як майбутніми фахівцями потреби у розвитку власної креативності як основи професійної творчої діяльності; максимальне використання різних ресурсів (інтелектуальних, інформаційних, матеріальних і часових) для розвитку власних творчих здібностей; спілкування в творчому середовищі, яке має на меті переробку чужого досвіду і формування власного досвіду творчої діяльності; оволодіння технологіями управління розвитком творчості і підвищенням його ефективності.

1. Креативная лаборатория: диалог творческих практик : монография / ред.-сост. О. А. Карлова. – М. : Академический проект, 2009. – 476 с.
2. Роджерс К. Взгляд на психотерапию. Становление человека. / К. Роджерс ; пер. с англ. – М. : Прогресс, 1994. – 233 с.
3. Сисоева С. Основы педагогической творчості : підручник / С. Сисоева. – К. : [Міленіум], 2006. – 346 с.